

KAJ SKAGEN
NATTENS GRENSER
EN KJÆRLIGHETSHISTORIE

Dreyers forlag Oslo 2025.
Innbundet, 267 sider.
ISBN 9788282657891

Mektig fortellerkunst om menneskesinnets lyseste og mørkeste øyeblikk.

«Kaj Skagen, snart 76, år slutter aldri å overraske», skriver Bergens Tidendes anmelder om romanen *Nattens Grenser*, en *kjærlighetshistorie* som utkom på Dreyer i høst. I sitt forfatterskap har Skagen spilt på mange strenger, som romanforfatter, sakprosaforfatter og samfunnsdebattant. Skillelinjene mellom sjangrene er i Skagens tilfelle kanskje ikke så skarpe; først og fremst ser han verden som kunstner. Så selv i den typiske sakprosa, selv om temaene er filosofiske eller kulturhistoriske, skriver han som *dikter* – lesningen får kunstnerisk verdi, utover den rene kunnskapsformidlingen.

Også innen roman-sjangeren har han en vid palett av uttrykksmidler. Noen «Skagenske» forfattergrep går igjen og gjør ham gjenkjennelig. For eksempel lar han enkelte steder handlingen gli over i det helt usannsynlige. Personene opptre nærmost klovneaktig, i «elleville» scener. Men så oppdager vi midt i det heseblesende: – en nær sagt utrolig presis og detaljert beskrivelse av det utenkelige, vi sitter igjen med en opplevelse av selve *ordetes* makt.

Man kan glede seg over den forfinede språkkunsten, der ordene er tilskåret og finslepet som de reneste diamanter. Og denne sjeldne formuleringskunst kan Skagen anvende, enten det handler om livets håndgripelige småting, eller om menneskehetens og jordens utvikling – faktisk eller kontrafaktisk – i de store kosmiske forløp.

Nattens grenser er innholdsmessig oppdelt i ganske korte kapitler, som hver for seg kan fremstå som små «mini-noveller», som i seg selv avrundete miniatyrer. Bilde for bilde lever vi oss inn i livshistorien til bokens jeg-person, en aldrende forfatter fra en vestnorsk kystby, som ser tilbake på hendelsene i sitt liv. Boken har karakter av en kjærlighets-biografi, der den store kjærligheten, de himmelropende forelskelsene danner hovedelementene i fortellingen.

Tematisk er det påfallende forskjeller i innfallsvinkler mellom denne romanen og Skagens forrige verk *Bergakrypten*. *Bergakrypten* er som kjent det andre ledd i en påbegynt roman-trilogi, og det lerret som der spennes opp, rommer sammenhengen mellom mennesket

og verden, i en høyere betydning. Den grunn-
tanke som her lever på- og mellom linjene, er
at menneskets bevissthetsutvikling, kampen
mellom tro og tvil, menneskets lengsel et-
ter erkjennelse, direkte gjenspeiles i hvordan
verden og naturen utvikler seg. Dette er ikke
ment i ytre forstand, men sett med en mysti-
kers briller: der sjelsliv får betydning for de
materielle forhold.

Bergakryptens hovedperson, Sylvester Litla-
fosse, er en på alle måter atypisk figur i forhold
til samtiden han lever i. For verdensaltet er
han en viktig person uten selv å være klar over
det. Og vi får følelsen av at måten han opptrer
og reagerer i de dramatiske hendelsene som
verden gjennomgår, er med på å gi et håp for
en fremtid som kan gjøre sivilisasjonens un-
dergang til en overgang. *Hodeskallestedet* og
Bergakrypten er undergangsromaner og frem-
tidsvisjoner.

Mot dette bakteppet kan vi si at den nye
romanen «*Nattens grenser*» representerer en
overraskelse. Den utgjør ingen fortsettelse av
trilogien, men ser denne fra en annen vinkel.
Her er blikket rettet mot enkeltmenneskers
helt reelle livshistorier. Her står den sanselige
kjærlighet sterkt i sentrum. Her er vi vitner til
den faktiske nåtid. Og det mangler så visst ikke
på indre og ytre dramatik.

Husker vi hvordan en tilstand av forel-
se kunne snu alle ting på hodet, og lede et el-
lers oppgående menneske til vanvittige hand-
lingsvalg? Mange har sikkert fortrenget slike
avsnitt av livsløpet. Men Skagen vekker fore-
stillingene om denne del av mennesketilværel-
sen til nytt liv, og vi merker at det er noe vi har
behov for å minnes om – episoder av kjærlighe-
tens salige rus, men også av angst og sjalusi.
Alt dette inngår jo i hva Rudolf Steiner kaller
«Das Lebensschicksalsweben», livsskjebnens
vev, gåtene og flokene som vi står spunnet inn
i. Disse forholdene er noe som kanskje får for
lite av vår oppmerksomhet, idet det moderne
intellekt styres mot det abstrakte, som angår
de mer upersonlige ting i livet.

Skagens budskap er nok i denne sammen-

heng at møtene med mennesker, de konkrete
forhold som oppstår, gir det enkelte mennes-
ket det råstoff som kan gjøre oss seende i tilvæ-
relsens irrganger.

Det Goethe-aktige ord: *til ånden gjennom
stoffet*, som det refereres til i boken, setter tonen
i *Nattens grenser*. Skagen skriver: «...filosofien
må gripes av Eros om den skal komme utover
det konvensjonelle og få sine øyne åpnet i det
hinsidige.» Og videre: «...skjuler ikke verdens-
grunnen seg nettopp i de prosaiske personene
med skatteseddel og postnummer? Midt i nor-
maliteten og kjedsomheten kan menneskets
bilde med ett slag bli guddommelig, og den
som ser det, rystes av det hellige. Forelskelsen
er alltid blitt beskrevet som et lynnedslag.»

Bokens handling kretser i sterk grad om
det altopplukende kjærlighetsforhold mellom
hovedpersonen og den noe yngre Maia, som
blir hans kone og mor til hans barn. Handlin-
gens nåtid er etter at barna har forlatt hjem-
met, og jeg-personen kjenner på ensomhet
og savn ettersom Maias akademiske karriere
fører til stadig flere og lengre utenlandsreiser.
Skikkelsen Maia er høyst levende portrettert.
For den aldrende forfatteren er hun, og har all-
tid vært, den store kjærligheten, hans livs in-
spirasjon. Vi trekkes tidlig inn i skildringene,
og handlingsforløpet vekker spenning.

Men som ofte hos Skagen dukker overras-
kende brå vendinger opp underveis. Handlin-
gen tar en helt annen retning enn man hadde
tenkt. Det gjelder også fortellingen om hvor-
dan hovedpersonen og Maia i sin tid fant hver-
andre:

Helt ut av det blå finner plutselig jeg-perso-
nen ut at han har en sønn som han ikke hadde
anelse om. Den 17-år gamle Jakob ringer på
døren. I godt samsvar med hovedpersonens
karaktertrekk ser vi at han ganske øyeblik-
kelig tar sin nye farsrolle på alvor. Jakob er en
opprører med betydelige utfordringer. Men
kontakten mellom far og sønn blir god. Det er
i foreldresamtaler på guttens skole, at bokens
forteller blir presentert for Maja; lektor i fransk
og sønnens lærer. Det viser seg etterhvert at

Jakob og faren begge på avgjørende måte kan hjelpe hverandre.

De videre tumulter, der jeg-personen forsøker å tilnærme seg Maia, byr på alt av et nyfor-elsket menneskes lattervekkende manøvrer, som gang på gang viser seg å forårsake uante pinligheter. Mens han i virkeligheten kunne gått rett på sak. Fransklærerinnen hadde allerede kastet sine øyne på denne snodige skikkelsen med et interessant indre, men lite av normal adferd.

Gjennom hele det fiktive forløp som romanen fremmaner – fra hovedpersonens tidligste befatninger med det andre kjønn, 60 år tilbake i tid, frem mot nåtiden der han kveles av usikkerhet over forholdet til Maia, og om det vil vare – kan vi merke Skagens erfarne grep om fortellerteknikken. Suverent og virtuost veks-

ler han mellom de ulike tids-plan, og gir oss innsikter som har mange dimensjoner. Svært mange vil kjenne seg igjen i karakterene og situasjonene. Fortellergleden er ustoppelig, og dramaturgien er spendt til det ytterste.

Samtidig kan vi se for oss at et slikt forfatterskap ikke kan være uten kostnad for en skri- vende kunstner. Det handler jo om å dele noen av de mest intime forestillinger med leserne. Om å vise både styrke og sårbarhet, og også om å kunne sette seg inn i leserens mottagelig- het. «Å digte er kamp med trolde» tilnærmet slik Ibsen har uttrykt det.

Det er en stor glede å kunne anbefale det nye verket fra Skagens hånd for våre lesere. Dette er litteratur som fortjener å bli lest igjen og igjen.

Gunnar Ihlen

